

YEREL DEMOKRASİ: BİR GÜNCELLEME ÖNERİSİ

LOCAL DEMOCRACY: A PROPOSAL FOR UPDATING

Arif ERENÇİN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, BOLU
(erencin_a@ibu.edu.tr)

ÖZ

Yerel demokrasi üzerine güncel kurumsalci bakış açısı kentlerde yaşanan yıkıcı dönüşüme yanıt vermekten uzaktır. Bu çalışmada, bu sorunla başa çıkabilmek amacıyla, yönetim, ağ demokrasisi ve kent hakkı kavramlarının bir arada düşünülmesi önerilmektedir. Yerel demokrasinin katılımcıları, kent hakkı perspektifinin yerel yönetimle bütünleştirilmesiyle somutlaşabilirken, diğer taraftan ağ demokrasisi ve yeni yerel siyasal liderlik kentte farklılıkların uyumunu mümkün kılacaktır. Böylece yerel demokrasinin neoliberal kentleşmenin etkilerini aşmayı mümkün kılacak yeni bir anlaşılma biçimi inşa edilebilecektir.

Anahtar Sözcükler: Yerel demokrasi, temsil, yönetim, ağ demokrasisi, kent hakkı

ABSTRACT

Current institutionalist perspective on local democracy could not engage with the destructive transformations in the cities. In this work, to cope with this problem, it is proposed to make an intersection between the concepts of governance, network democracy and right to the city. While participants of local democracy could be embodied by integration of the perspective of right to the city and local governance, on the other hand the cohesion of diversities in the city could be possible by network democracy and new political leadership. So a new understanding toward local democracy which surpasses the impacts of neoliberal urbanization could be constructed.

Keywords: Local democracy, representation, governance, network democracy, right to the city

1. Giriş

Yerel demokrasinin güncel yorumu; kurumsal düzenlemelerin mantığını aşan, kültürel ve sosyolojik anlamları, kenti ve kent içinde gündelik yaşam pratiklerini içerecek biçimde sorunsallaştıran bir yörünge izlemektedir. Böyle bir bakış açısıyla yerel demokrasiye yaklaşıldığında, yerel demokrasinin öznesi olan kentsel yaşamın temelini farklı faaliyetlerin ve yaşam biçimlerinin birlikteliğinden doğan çeşitliliğin oluşturduğu görülmektedir (Magnusson, 2014: 1569). Richard Sennett, “şehir birbirinden farklı insanları bir araya getirir, toplumsal hayatın karmaşıklığını yoğunlaştırır, insanları birbirine yabancı olarak sunar” (2010: 20) tespitini yaparak aslında bize yerel demokrasinin bu farklılıklardan ortak bir yaşam alanı oluşturabilmek üzere hangi temel üzerinden yükselmesi gerektiğini anlamamızı mümkün kılacak bir ipucu sağlamaktadır. Ayrıca, yirminci yüzyıl boyunca karmaşıklaşan ve merkezizetçi politikalarla düzenlenmeye çalışılan kentler daha demokratik yönetim taleplerinin gündeme taşınmasına neden olmaktadır. Louis Wirth, “toplumumuz demokratik denetim altındaki büyük ölçekli, merkezileşmiş bir örgütlenmenin faydalarını ancak daha önceki herhangi bir demokrasiden çok daha büyük ve daha heterojen bir siyasi toplum için kamu politikalarının oluşturulmasında halkın bilgilenmesi, değerlendirmesi ve katılımı duygusunu üreterek, tarihte ilk kez mümkün hale gelen geniş tabanlı iletişimin etkili tekniklerini kullanmayı öğrenirse elde edebilecektir” tespitiyle 1930'larda, merkezileşme ve demokrasi arasındaki denge arayışına işaret etmektedir (Wirth, 1937: 498).

Kentler demokrasinin gerçek mekânlarıdır. Demokrasi düşüncesinde kent ve vatandaşlık arasındaki ilişki bakımından kentin önemli bir yeri bulunmakta, Klasik Yunan, Ortaçağ İtalyan ve diğer kent devletlerinden başlayarak, demokratik uygulamaların kökenleri ve gelişmeleri açısından kent temel bir statüyü simgelemektedir (Low, 2004: 129). Bu tarihsel perspektif içinde, genel olarak yerel demokrasi ile ilişkilendirilebilecek kavramlar mekân duygusu, somutluk, yakınlık, bağlılık ve aktif vatandaşlık imgeleri iken; güvenlik, hoşgörü, siyasal sorumluluk, tanınma ve özgürlük de yerel demokrasinin taşıdığı değerler arasında yer almaktadır (Boudreau, 2003: 793-794). Diğer taraftan şeffaflık, erişim ve etkileme, açıklık, çoğulculuk ve denetim yerel yönetim ve demokrasi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için kullanılan ölçütlerdir (Kocaoğlu, 2015: 21-22).

Yerel demokrasi yerel yönetimler üzerinden geliştirilen kentsel siyasete ilişkin güncel tartışmalarda kurumsal bir perspektifin yanı sıra bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bir taraftan ülke içinde bir yerel yönetim sisteminin siyasi partilerin yarıştığı seçimlerle kurulması, düzenlenmesi, yetkilendirilmesi ve denetlenmesi, diğer taraftan bu sistemin sürekli bir biçimde reformlara konu olması, yöneten-yönetilen ilişkisinin yeniden kurgulanması, yeni etkileşim tekniklerinin gündeme gelmesi ve denenmesi yerel demokrasinin anlamını yenilemektedir.

Bu çerçevede daha güncel olarak yerelin idealleştirilmesi aslında İkinci Dünya Savaşı sonrası bürokratik refah devletinin eleştirisinden kaynaklanmaktadır. Özellikle 1970'lerde katılımcı yönetim farklı yollarla ilgi çekmiştir. Bu dönemde neo-marksistlerin halkın katılımının güçlendirilmesinde kurumların etkisi üzerinde odaklandığı görülmektedir (Beaumont & Nicholls, 2008: 89). 1980'lere gelindiğinde, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkileri yanında, ulusüstü gelişmelerin de yerellikler üzerindeki etkisinin farkına varılmıştır. Ulusüstü gelişmeler özellikle yerel süreçlerin içerdiği aktörlerin çeşitlenmesine ve etkileşimin karmaşıklaşmasına yol açmıştır (Erder & İncioğlu, 2015: 348). Yönetişim üzerine tartışmalar kentsel siyasetin aktörlerinin yeniden değerlendirilmesini ve stratejik yönetimin liderlik tipolojisinin farklı bir kurgu ile ele alınmasını sağlamıştır. Diğer yandan, 1990'larla birlikte, kentsel yeniden yapılanmanın sermayenin varsayılan gereksinimleri lehine gerçekleştirilmesi düşüncesi eleştirel kentsel çalışmaların

yükselişine ve aktivistlerin kent hakkı kavramını yeniden gündeme taşımasına neden olmuştur. Bu bağlamda, neoliberal finans egemen kapitalizmin başarısızlıkları nedeniyle, finans sektörünün etkisinin zayıflatılması ve kentsel ekonomik kalkınma çabalarının reel ekonomik faaliyetlere ve endüstriyel gelişmelere yöneltilmesi ve başta istihdam standartları, kamu hizmetleri ve konut arzı gibi toplumsal yenilikçi düşüncelerin acilen gündeme taşınması talep edilmektedir (Kratke, 2014: 1675).

Bu gelişme hattı yerel demokrasi tartışmalarının kurumsal bağlamının önemini azaltmamakla birlikte içinde bulunduğumuz küreselleşme/neoliberalleşme çağının politik ve sosyo-kültürel temalarının ve dönüşüm süreçlerinin yerel demokrasinin güncel analizine katılmasını gerektirmektedir. Bu çalışmanın amacı da yerel demokrasiyi temsili ve doğrudan biçimlerden oluşan kurumsal anlamının ötesine geçerek, yerel yönetim, ağ demokrasisi ve kent hakkı tartışmalarının keşişiminde görmenin mümkün olup olmadığını göstermektir.

2. Kavramsal Çerçeve

Yerel demokrasi yaygın kullanılan bir kavramdır. Uygulamada demokratik yaşamın temel koşulları üzerine genel bir kabulün bulunduğu da görülmektedir. Gerçek anlamda halk katılımına dayanan seçim, düşüncüyü ifade özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olması ve temsil edilenlerin temsilciler üzerinde denetimi bu koşulların başlıcalarıdır (Sisk, 2001: 12). Bu bağlamda yerel demokrasi, demokratik değerlerin yerel düzeyde geçerli kılınması (Görmez, 1997: 70) ve kentsel alanda yaşayan vatandaşların siyasi ve idari karar alma süreçleri içinde taleplerini etkili biçimde ifade edebilmeleri anlamını taşımaktadır (Paddison, 2013: 216).

Yerel demokrasi esasen iki kavramın bileşimini ifade etmektedir: demokrasi ve özerklik. Burada demokrasi yerel düzeyde ele alınmakta, demokratik bir seçimle göreve gelen merkezi iktidar tarafından atanan yerel meclisler, yerel ve demokratik olsalar da yerel demokrasinin tanımı ile uyusmamaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimin demokratik unsuru belirli bir düzeyde özerklik olmaksızın kendi başına yerel sayılamaz. Böylece, yerel demokrasi ilk olarak yerel siyasi ve mali özerklik anlamını taşımaktadır (Boudreau, 2003: 799). Özerklik, yerel demokrasinin bir unsuru olarak ele alındığında řu soruya vereceğimiz yanıt önemli hale gelmektedir: yerel bir meclis herhangi bir konuda seçim kazanarak ya da referandum sonucunda bir şey yapmak istediğinde ve merkezi yönetim buna karşı çıktığında nihai kararı kim verecektir? Yerel meclis mi merkezi yönetim mi? (Miller vd., 2000: 252).

3. Yerel Demokrasinin Kurumsal Boyutu

Yerel yönetimde demokratik biçimlerin kullanılması ve en azından belirli bir düzeyde yerel özerkliğin elde edilmesi sadece yerel demokrasiye değil, ulusal demokrasinin dayandığı iktidarın yoğunluğunun azalmasına ve demokrasinin derinlemesine kurumsallaşmasına da katkı yapar (Miller vd., 2000: 261). Böylece yerel demokrasi farklı grupların siyasi çatışmalarının özgür akışı, yerel yönetim de bunun arenası haline gelmektedir (Wolman, 1995: 137). Yerel demokrasi diğer taraftan iki boyutlu bir uzlaşma çabasını da içermektedir. Bunlardan birincisi halkın isteği ile ortaklaşa hizmet (kamusal üretim) adı altında reformlar dayatmada yönetimin meşruiyeti arasındaki ilişkinin kurulmasıdır. İkincisi ise, halkın isteği ile toplumsal örgütlenmenin en temel birimleri (topluluklar, aileler, bireyler) arasında işbirliğinin oluşturulmasıdır. Bu iki boyut demokratik uygulamaların farklı ölçekleri arasındaki gerilimler olarak anlaşılabilir (Boudreau, 2003: 801).

Ayrıca demokrasiyi işleten koşulların da yerel demokrasi açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna göre ilk başta demokrasi güçlü bir yerel boyuta sahip olmalıdır. Demokrasi, pratiğini ulusal yanında yerel, bölgesel ve uluslararası düzeylerde gerçekleştirir. Ayrıca, hizmet sunumu çeşitli örgüt ve birlikler aracılığıyla çoğulcu olmalıdır. Böylece sıradan vatandaş hizmetler hakkında kararlara katılabilme şansına sahip olur ve farklı kurumların hizmet sunum kapasitelerini değerlendirir. Öte yandan demokrasi alansal olduğu kadar işlevsel olarak da örgütlenebilir. Belirli bir hizmetten yararlananlar ya da belirli bir politika meselesi ile ilgilenenler ve belirli bir alansal temelden gelenler meşru bir siyasal topluluk oluşturabilirler. Son olarak, hesap verebilirlik daha dairesel bir süreç olarak görülebilir. Seçmenlerin temsilcilerini seçmesi önemini korur, ancak halk hizmet sağlayıcıları ile doğrudan müzakereye katılma olanaklarına sahip olacak ve onların performanslarını değerlendirecek bir konumda kalacaktır. Hesap verebilirlik hatları çoklu ve örtüşüktür (Leach, 2006: 7).

Yerel demokrasi eleştirel bir bakış açısıyla da ele alınmaktadır. Bu bakımdan ve özellikle uygulamalar temelinde; kentin büyüklüğü, yönetimin uzaklığı, seçilmiş temsilciler ile vatandaşlar arasında bağların zayıflığı ve erişim yetersizliği, seçmen ve temsilci arasında büyük oranlar, yönetim cihazı ve siyasi gündemin karmaşıklığı ve genişliği nedeniyle belediye başkanının merkezileşen iktidarı, yerel siyasetin sürekli bürokratikleşmesi, yerel tercihlere duyarsızlık bu eleştirilerin başlıcalarıdır (Boudreau, 2003: 803).

Güncel gelişmeler bağlamında yerel demokrasinin kurumsal boyutunu esas olarak temsili yerel demokrasi oluşturmaktadır. Ancak özellikle kısmi uygulamalarda yerel demokrasinin doğrudan biçimleri de geleceğe ışık tutucu bir düzlemde ele alınmalıdır.

3.1. Temsili Yerel Demokrasi

Low, kentsel siyaset çerçevesinde kentleri; toplumsal, kültürel ve iktisadi tarihlerine, kentsel hiyerarşi içindeki konumlarına ve yönetsel pratiklere bağlı olarak belli yönlerde farklılaşmış ve karmaşıklaşmış toplumsal mekânlar olarak tanımlamaktadır (2004: 133). Kentin politik bir mekân olarak ele alınışında; siyasal ölçeğin karmaşıklığı, farklı mekânsal ölçeklerde yöneten örgütlenmeler arasındaki ilişkilerin düzenleniş biçimi ve kentlerin yönetilmesine dahil olan siyasi temsilcilerin çoğulculuğu (yönetişim düzenlemeleri) ön plana çıkmaktadır.

Kentsel siyasetin işleyişi için de üç farklı nitelik belirlenebilir. Birincisi, yerel siyaset, bir toplulukta sınırlı kaynakların bölüştürülmesi ve bununla ilgili olarak iktidarın uygulanmasıdır. İkinci olarak, topluluk içinde iktidarın uygulanması, siyasetin merkezinde, özellikle de insanların yaşam kalitesinin çevrelerindeki ani değişimlerle en doğrudan biçimde etkilendiği yerel düzeyde, çatışma yaratmaktadır. Son olarak, çoğulcu yaklaşım bağlamında bir topluluk içinde rakip çıkarları düzenleyen ve dengeleyen siyasal kurumların karşılıklı oyunudur (Leach, 2006: 1). Bu çerçevede, yerel siyasetin işlemesi yerel demokrasi için –şeffaflık, hesap verebilirlik ve eşitlik gibi- bir grup normatif kriterle karşılaşmakta ve siyasi partileri ön plana çıkartmaktadır. Yerel demokrasinin işletilmesi için parti politikaları önemli avantajlar yaratmaktadır. Bunların başlıcaları; meselelerin berraklaştırılması yani partilerin iddialarını muhaliflerine karşı savunup ve gerekçelendirmesi, değişimin ve inisiyatifin harekete geçirilmesi yani ilkeler ve kaynaklar ile politika geliştirilmesi ve seçmene önüne sunulması, hesap vermenin güçlenmesi, seçim sonrası yönetsel uyum ve parti politikalarının ve programlarının yerel demokrasiyi güçlendirici etki yaratmasıdır (Leach, 2006: 5-6).

Yerel siyasal kurumların yapısı ve önemi ile ilgili üç temel önerme dikkat çekicidir. İlk olarak, yerel siyasal kurumlar hem resmi hem gayri resmi boyutlara sahiptir ve değişim karmaşık etkileşimler ve gayri resmi unsurların kararlılığı ile biçimlenir. İkinci olarak, yerel siyasal kurumlar geniş bir kurumsal çerçeve içinde yer alır ve değişim dışsal siyasal çerçeve ve özel yerel bağlamlarda kurumsal sınırlamalar tarafından biçimlenir. Bu durum yerel demokrasinin kendi içinde düşünülmesini zorlaştırır ve çözümlenmeyi teknik bir çaba olmanın ötesine taşıyarak siyasallaştırır, başka bir ifadeyle sorunların çözümünü siyasal tercihlere bırakır (Hamamcı, 2010: 314-315). Son olarak, yerel siyasal kurumlar yalnızca bireylerin faaliyeti ile anlam ve etki kazanırlar ve değişim yaratıcı, müzakereci ve mücadelecidir (Leach, 2006: 9).

Kentsel siyaset bağlamında, yerel topluluğun seçilmiş organlarla temsili olarak tanımlayabileceğimiz temsili yerel demokraside, yerel yönetim karar alma ve yönetme meşruiyetini seçimlerle kazanmaktadır. Seçimde vatandaşlar kendileri adına söz söyleme ve hareket etmeleri için meclis üyelerini seçerler (Haus & Sweeting, 2006: 271). Ancak, temsili yerel demokrasi, geleneksel temsili biçim ve katılımcı biçim olarak iki farklı grup içinde değerlendirilmektedir (Sweeting & Copus: 2013: 122). Burada, geleneksel biçim farklı yollarla vatandaş temsil yöntemleri kullanarak, karar organlarına temsilcilerin seçilmesine dayanmaktadır. Katılımcı biçim ise halkın ortak sorunları tartışmak için bir araya gelmesini ve uzlaşmaya dayanan çözümler üretmesini sağlayan *birlikte konuşma* gibi özel bir değer üzerinden şekillenmektedir. Tarihsel olarak ele alındığında katılımcı biçimin esas olarak temsili biçim üzerinden köklendiği görülmektedir. Ulusal siyasetin ve merkezi yönetimin öncülük ettiği katılımcılık şemaları ve destekleri yerel yönetimlerin katılımcı uygulamalar geliştirmesinde belirgin bir etkiye sahiptir.

Ayrıca yerel seçim temsilde adaleti sağlasa da ve seçim sonucu kentin yönetiminde önemli bir etki yaratsa da, birçok vatandaş yerel seçimleri kendileri için çok anlamlı bulmamakta, böylece yerel siyasete ve politika yapımına yaygın bir ilgisizlik ve yerel seçimlere katılımın düşmesi sorunuyla karşılaşmaktadır. Bu durum bir taraftan ortak çıkarın tanımlanmasının konununun yerelden ulusal düzeye kayması biçimindeki gelişmenin mirası olarak (Haus & Sweeting, 2006: 272), diğer taraftan yerel temsili demokrasinin açığı olarak ortaya çıkan temsilciler konusunda yerel halkın belirleyici olmasını engelleyen parti politikalarının sonucu olarak (Keleş, 2006: 69) ortaya çıkmaktadır. Yerel temsil ulusal siyasetin etkisi altında işlerken, yerel seçimler de bir tür milletvekilliği seçimi provası olarak görülmektedir (Kiriş & Gül, 2008: 127). Bu durum temsili yerel demokrasi uygulamalarında vatandaşın rolünün yeniden tanımlanmasına ve doğrudan demokrasinin gündeme taşınmasına gerekçe oluşturmaktadır.

3.2. Doğrudan Demokrasi

Doğrudan demokrasi, kamu hizmetinin üretilmesi, sunulması ve geliştirilmesinde devredilemez olduğu kabul edilen aktif vatandaşların iletişimsel etkileşimlerinin belirleyici olması düşüncesine dayanmaktadır (Haus & Sweeting, 2006: 278). Böylece doğrudan demokrasi, vatandaşlar ya da yönetsel otorite tarafından politika meselelerinde belirlenen öneriler üzerine karar vermek üzere yapılan oylamaya vatandaşların doğrudan katılımını sağlayan bir usul olarak tanımlanabilir. Genel seçimlerde birçok mesele tartışılmadığından, vatandaşlar politika tercihlerini ifade edebilecek farklı kanallara gereksinim duyarlar. Doğrudan katılım yollarını içeren yerel demokrasi, yerel yönetimin kabul, etkililik ve meşruiyet düzeyini artırır ve demokratik karar almada öğrenme ve deneyim alanı olarak hizmet ederek demokrasiye katkı sağlar (Schiller, 2011: 10).

Doğrudan demokrasi modern bağlamda iki ana tip üzerinden incelenebilir. Birincisi, referandum veya inisiyatif gibi belirli bir mesele hakkında karar almada izlenen belirli usullerden oluşmaktadır. Oylama yapılmasını sağlayacak bir prosedürün başlatılmasını sağlayacak iki yol bulunmaktadır. Birincisi bir grup vatandaşın ya da yönetsel otoritenin girişimidir. Yönetsel otoritenin girişimi ile başlayan usuller oylama yoluyla yönetimin önerisine ya da taslak düzenlemesine doğrudan demokratik bir nitelik kazandırmaktadır. Doğrudan vatandaşların girişiminde ise bir grup vatandaş geliştirdikleri önerinin yönetim tarafından hayata geçirilmesini istemekte, bu olmazsa oylama yapılmaktadır. Diğer bir seçenek ise, vatandaşların yeni bir politik kararı ret ya da kabul etmek üzere halkoylaması talep etmesidir. Bu konuda daha az etkili bir usul de vatandaşların herhangi bir oylama olmaksızın yönetim tarafından değerlendirilmek ve karar verilmek üzere bir öneri sunmasıdır (gündem girişimi). Bir diğer biçim ise, vatandaşların önerileri için oylama talep etmesidir. Ancak yönetim bu oylama talebini kabul etmeyebilir (Schiller, 2011: 15-16).

Doğrudan demokrasinin ikinci tipi ise, karar almak üzere belirli komite tipleri oluşturularak, genellikle belediyenin altında yerel yapılar oluşturma yoluyla yerinden yönetim reformu biçiminde gelişmeler şeklinde görülmektedir. Özellikle büyük kentlerde yönetim ve vatandaş arasındaki mesafenin azaltılabilmesi için mahalle temelinde örgütlenmeler önem kazanmaktadır. Böylece hem bir tür danışma mekanizması hem kararların hazırlanması ve uygulanmasında rol alma ve etkileme süreçleri devreye sokularak nüfus ve alan olarak büyüklüğün yol açtığı demokrasi açığı ile mücadele etmek kolaylaştırılmaktadır.

Seçilmiş temsilcilerin geri çağırılması *-recall-* da kimi zaman doğrudan demokrasi kavramı içinde ele alınabilmektedir. Vatandaşlara ilave bir siyasi denetim aracı sağlayan ve görevden alma tercihi getiren bu yöntem doğrudan demokrasinin bir uygulaması olarak değerlendirilebilir. Yerel siyasette genellikle yerel meclislerin üyelerinin ve doğrudan seçimle gelen belediye başkanlarının geri çağırılması biçiminde uygulanmaktadır. Bu yöntemde, seçimle göreve gelen temsilci, belirli bir süre –örneğin bir yıl- görev yapmasının ardından seçmenlerde farklı biçimlerle ortaya çıkabilen memnuniyetsizliği takiben, seçmenlerin belirli bir oranının –örneğin yüzde onunun- başvurusuyla başlatılan bir oylama ile elde edilen çoğunluk oyuyla görevden alınabilmektedir. Geri çağırmanın seçmenler açısından seçimle gelen temsilcinin hesap verebilirliğinin sürekliliğini ve taleplerinin seçim zamanları dışında da dikkate alınmasını sağladığı söylenebilir. Ayrıca seçim bazı kişilerin seçmenleri temsilen göreve getirilmesi olduğuna göre, sorumsuz temsilcilerin önceden belirlenmiş bir tarihe kadar görevde tutulması doğru olmayacaktır (Cunio, 2009: 955). Diğer taraftan yönetim çoğu zaman uzun dönemde faydalar yaratacak zorlu tercihler yapmak anlamına gelmektedir. Eğer her bir karar seçmenlerin anında değerlendirmesine konu olursa yöneticiler uygun siyasi riskleri üstlenmekte gönülsüz olacaktırlar. Dolayısıyla yönetim ve katılım süreçleri bakımından geri çağırma yönteminin olumlu olduğu kadar olumsuz etkileri de söz konusudur.

Yerel demokrasinin bir parçası olarak doğrudan demokrasinin farklı etkileri bulunmaktadır. Bir işbirliği süreci olmak yanında temsili kurumlar ve bu kurumların temel aktörleri ile bir rekabet biçimi olarak görülebilir ve demokrasinin işleyişi bakımından düzeltici, güçlendirici ve niteliği geliştirici bir süreç olarak ele alınabilir (Schiller, 2011: 24).

4. Süreç Olarak Yerel Demokrasi

Yerel demokrasiyi kurumsal boyutunun ötesinde, bir tür ilerleme ve gerileme sürekliliği içinde ele almak da mümkündür. Güncel politik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerin karşısında yönetsel mekanizmaların bu gelişmelere karşı direnç göstermesi kadar bu gelişmeleri destekleyici yenilikleri içerdii gözlemlenebilmektedir. Dolayısıyla, yönetim-vatandaş ilişkisinde kurumsallaşmış yapıların güncel akımlara ya da gelişmelere ayak uydurması, dönüşüm süreci/reform başlığı altında yeni uygulamalara ve kabullere olanak sağlamaktadır.

Yerel demokrasiinin bir süreç olarak ele alınmasında tartışma alanının kurumsal boyuta göre çok daha geniş olduğu görölmektedir. Bu durum büyük ölçüde yeni kavramların ve mevcut kavramlara getirilen yeni yorumların tartışmaya katılmasından kaynaklanmaktadır. Yeni kavramın kabul görmesinin yanında çerçevesinin nasıl çizileceği ve hangi argümanlarla destekleneceği veya eleştirileceği üzerinde bir genel uzlaşmanın sağlanamaması tartışma alanının biçimlenmesini zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan işleyen yönetim-vatandaş ilişkisinin yapısal nedenlerle dönüşüm sürecine gösterdiği direnç mevcut kavramların yeni yorumlarının da sürekliliğini ve istikrarını zayıflatmaktadır.

Bu kısıtlılıklar içinde yerel demokrasi bir süreç olarak ele alındığında üç kavramın değerlendirilmesinin bir çerçeve oluşturmak ve yerel demokrasi tartışmasında yeni bir alan açmak için bir başlangıç olabileceği düşünülmektedir. Bu kavramlar; yerel yönetim (local governance), ağ demokrasi (network democracy) ve kent hakkı (right to the city)'dir.

4.1. Yerel Yönetişim

Kentsel mekânın neoliberalleştirilmesinin, eski yerel devlet cihazının yeni yerel yönetim biçimleriyle yer değiştirdiği yaratıcı yıkım biçimlerinden birisi olduğu açıktır (Brenner & Theodore, 2002; Peck & Tickell, 2007). Burada neoliberalizm bir özellikler demeti olarak değil bir siyasi proje olarak anlaşılmalıdır. Bu proje ya da süreç, sermaye birikimi için koşulların yeniden oluşturulması, ekonomik seçkinlerin iktidarının onarılması ve özellikle sermayenin sosyal demokrasiinin ve Keynezyen refah devletinin gömülü liberalizminden sökülmesini amaçlamaktadır (Harvey, 2015: 19-20). Böylece esasında neoliberalizm bir süreç ya da siyasi proje olarak iki aşamadan oluşmaktadır: geri püskürtme ve yayılma. Geri püskürtmenin yöneldiği temel amaç, sosyal demokrat refah devletinin ekonomi politiğini deregülasyon ve kamu harcamalarının azaltılması ile zayıflatmaktır. Yayılma ise ağ yönetişimi, mali sorumluluk ve yeniden düzenleme gibi neoliberal biçimlerin genişlemesi ve derinleşmesini içermektedir (Peck & Tickell, 2007: 34). Böylece kamuda karar alma süreçleri neoliberalizmin yönetim mantığı içinde dönüşürken, yerel yönetim; kamu ve özel kesimin, gönüllü kuruluşların ve topluluk örgütlerinin temsilcilerinin içerildiği karar verme süreci olarak nitelenmektedir.

Yerel yönetişimin yeni biçimleri; ağ şeklindeki yönetim biçimleri, kamu-özel ortaklığı, yeni kamu işletmeciliği stratejileri, özelleştirme ve belediye hizmetlerinde hizmet satın alma yöntemlerini içermektedir (Guarneros-Meza & Geddes, 2010: 116). Bu bağlamda öne çıkan stratejik yönetim paradigması yasal ve siyasal sorunların işletme yönetimi alanına itilmesi ve yerel siyasetin depolitizasyonu anlamına gelmektedir. Yeni kamu yönetimi tartışması içinde işletmecilik yapılarının ve işletme yöneticilerinin rolünün önemini vurgulayan bir stratejik yönetim modeline odaklanılarak yerel siyasetçilerin değişimi harekete geçirme ve yönlendirme konusundaki katkıları göz ardı edilmektedir. Böylece, piyasa yönelimli yaklaşımla geleneksel

işlevlerin hizmet alımı ile karşılanması, topluluk yönetimi yani sivil ya da partizan olmayan liderliğe ve yerel toplulukların güçlendirilmesine yönelik desteklenmektedir. Yerel demokrasi alanında yeni demokratik yapılar; tek mesele forumları, ağlar, mahalle toplantıları, alan komiteleri, odak grupları ya da görev takımları, tüketici panelleri ve daha güçlü mahalle ve semt meclisleri biçimlerinde ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar, kuramsal olarak yerel yönetimin meşruiyetinin köklerinin dayandığı yerel topluluklardan kaynaklandığı düşüncesini yansıtmaktadır.

Topluluğun karar alma süreçlerinde içerilmesi ile kast edilen kentsel alanda bulunan kamusal olmayan aktörlerdir ve kurumsal aktörler (örgütler), dernekler ve toplumsal hareketler, belirli alanlarda uzmanlar veya bireysel vatandaşlar olarak kentsel sorun çözümüne yönelik girişimlerde içerilirler. Yönetişim ağları, geleneksel yönetim tarzlarının krizine bir tepki olarak anlaşılabilir ve bunların oluşum ve işlemlerinde çatışma ve hegemonik stratejiler bulunmadığına inanmak için bir sebep bulunmamaktadır (Haus & Klausen, 2011: 258-259).

Yeni yönetim düzenlemeleri demokrasi kuramını üç genel sorun ile karşı karşıya bırakmaktadır. Birinci sorun kentsel siyasetin oluşturulmasında, uygulanmasında ve yönetilmesinde iş dünyasının katılımıdır. Bu orantısız güç ve etki tartışmalarından farklıdır. Hatta bu bağlamda yönetişimin uygulamada iktidarı sermayeye terk etmek anlamına geldiği ileri sürülebilir (Güler, 2003; Güneş & Baykal, 2010: 23). Burada kent yönetiminde işletmelerin resmi işbirliği ile ilgili bir problem söz konusudur. İkinci sorun hesap verebilirlik sorunudur. Yönetişim (heterarşi) yatay hiyerarşi ve enformel koordinasyona sahip örgüt yapılarıyla, piyasa (anarşi) ve devletten (hijerarşi) farklı bir yönetim biçimi oluşturur. Kim ya da ne sorumludur belli olmaz. Yönetişim tartışmalarında kent yönetiminde siyasi ve toplumsal sorumluluk önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır (Alada, 2008: 284). Üçüncü sorun ise yönetişimde kentsel toplumsal yapının farklı kesimlerinin rolleri hakkında farklılaşmış normatif yargılara nasıl ulaşılacağı ve seçici ve farklılaştırılmış katılım koşulları altında kentsel siyasal uzlaşmayı neyin oluşturacağıdır (Low, 2004: 138). Yönetişimin örgütlenmesi, işlemsel yöntemleri ve karar alma düzeneklerinin belirsizliği süreci anlama ve sürece dahil olmada önemli bir problemdir.

4.2. Ağ Demokrasisi

Yirminci yüzyılın sonu, geçmişin sanayi devrimi kadar önemli bir tarihsel dönüm noktası olan yeni bir teknolojik paradigmanın doğuşuna sahne olmuştur. Böylece iktisadi faaliyetlerin küreselleşmesi ile birlikte asimetrik bir düzlemde ağlar aracılığıyla bilgi üretimi ve paylaşımının artan önemi iktisadi ve toplumsal yapıların dönüşümüne neden olmaktadır (Borja & Castells, 1997: 8). Ağ demokrasisi, ağ toplumu kavramından türetilmiş bir yaklaşımdır. Ağ toplumu da, toplumsal yapısı mikroelektronik temelli bilgi ve iletişim teknolojilerinden oluşan toplumdur (Castells, 2004: 3). Burada ağ toplumu, coğrafi olarak sınırlanamayan ilişki ağlarının kapasitesinde belirgin bir artışa neden olan yeni iletişim ve bilgi teknolojilerinden kaynaklanan küresel bir toplum biçimini işaret eden yeni bir kavramdır. Ağ toplumu bir mekân olarak ele alındığında – aynı zamanda kent toplumunun mekânını da oluşturan- üç unsurun eklenmesine dayanır: faaliyetlerin bulunduğu mekânlar, faaliyetleri birbirine bağlayan iletişim ağları ve faaliyetleri gerçek kılan bilgi akışlarının içeriği ve geometrisi (Merrifield, 2015: 106-107).

Ağ toplumunun ağları bir grup karmaşık ve karşılıklı ilişkili bilgi kutbu, pazar, örgüt, bilgi ve bireyi içermektedir. Ağ toplumu yaklaşımı geleneksel yönetim unsurlarına bir karşı çıkış niteliği taşımakta ve küresel rekabetin farklı aşamalarında kendisini göstermektedir. Böylece, yönetimin farklı düzeylerinde yeni politik faaliyet türlerinin ortaya çıktığı ve yönetimde yukarıdan aşağıya

yaklaşımların geçersiz hale geldiği ne sürülmektedir. Bu konuda örneğin, siyasi partileri merkez alan yaklaşımların zayıfladığı, buna karşın meseleleri gündeme taşıma bakımından medyanın yeni politik güç haline geldiği tartışılmaktadır (Gibson, 2007: 605).

Ağ toplumu yaklaşımı ekseninde yönetim tartışmalarında ne çıkan bir başka konu, farklılık üzerine söylemlerden yola çıkararak siyasetin toplumda güvenin inşasında önemli bir rol stlenebileceğinin ne sürülmesidir. Ağ toplumu, seçici bir biçimde, insanların yaşadığı maddi vrenin hala çoğunluğunu oluşturan mevcut alanlar, kültürler, örgütler ve kurumlar üzerinden dünyaya yayılmaktadır. Toplumsal yapı küresel bir nitelik taşırken, coğrafı ve kültürel olarak gündelik yaşamın önemli bir kısmı yereldir. Ulus-devletin mevcut sınırları ya da tarihsel kimliklerin kültürel sınırları tarafından tanımlanan belirli toplumlar üretim, tüketim, iletişim ve iktidarı yapılandırarak küresel ağlar içinde içerilme ve dışlanmanın ikili mantığı ile derin biçimde bölünmektedir (Castells, 2009: 25, Sam & Sam, 2016: 151).

Bu bölünme durumunun, siyasetin ağ demokrasisi yaklaşımını içselleştirmesiyle farklılık söyleminden doğan uzlaşmazlıkları yönetebilme becerisine bağlı olarak yeni bir yönetim şemasının çıkış noktası olması mümkün görünmektedir. Böylece güven ve ona eşlik eden karşılıklılık kavramlarının ilişkilendirilmesiyle siyasetin üretilmesinde ağların işlevi üzerinde odaklanılmaktadır. Yönetimin bu ilişki biçimi üzerinden geliştirilen farklı katılım yollarıyla daha güçlü bir demokrasiyi gerçekleştirme potansiyeli taşıyacağı, dolayısıyla bu çerçevede ağ demokrasisinin de karar alma sürecinin merkezinde örgütsel ağlar oluşturarak sorun zme anlamına geleceği grlmektedir (Haus & Sweeting, 2006: 281). Böylece yerel düzeyde işsizlikle ve toplumsal dışlanma ile mücadele ya da iktisadi rekabetçilik için yaratıcı potansiyeller oluşturma farklı türde örgütlerin katılımını ve ortak bir siyasa uzlaşması temelinde ortaklaşa faaliyetin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan yönetimin rolü dönüşmekte ve bir iktidar uygulama biçimi olmaktan çok aracılık, kolaylaştırıcılık ve işbirlikçi ortaklık durumuna dönüşmektedir (Orhan & Yalçın, 2015: 197). Burada liderler için temel görev de “arayüz yönetimi” ya da “ağ oluşturucu roller” haline gelmektedir.

Yerel demokrasinin temelini yalnızca parti politikalarının gereksinimleri ve faaliyetleri ile ilişkili olmaktan çıkarılarak, yerel düzeyde önemli görülen mesele ve olgular etrafında daha geniş çıkar ortaklıkları ve uzlaşmalar oluşturmaya dayanan bir biçime dönüşmesi ne çıkmaktadır (Copus, 2004: 588). Bu dönüşümde yerel siyasal liderliğin yeni biçimi tamamlayıcı faktörlerden birisidir. Ağlar, karmaşıklık ve ayrışmalar yerel siyasal liderin her şeye kadar –*pantokrator*- biçimde hareket etme gücünü zayıflatsa da liderin farklı aktörleri ve faaliyetleri bütünleştirip harekete geçirebilmek üzere karar alma sürecinin iplerini elinde tutabileceği varsayılmaktadır (Steyvers v.d., 2008: 143).

Liderlik tarzları belirli bir yolda hareket etmek üzere siyasal niyetin (amacın) bir sonucudur ve üç ana etken ile açıklanmaktadır: liderin bağlam hakkında farkındalığı, özerklik algısı ve siyasal etkenliği hakkında inancı (Teles, 2014: 826). Yerel yönetimde siyasal liderlik yerel yönetimde kurumsal vresini biçimlendirecek belirli bir potansiyele sahip olmak gibi kurumsallaşmış konum ve rollerle bağlantılı olmak yanında bu kurumsallaşmış konumların kamusal hesap verebilirlik ile ilişkili olması kentsel yönetişimde siyasal liderleri diğer aktörlerden farklılaştırmaktadır (Haus & Klausen, 2011: 258). Bu bağlamda ne çıkan liderlik modeli katılımcı yerel yönetişimde amaçlara ulaşmada önemli bir faktör olarak görülmekte ve katılım sürecini güçlendirici demokratik bir g niteliği taşımaktadır (Bussu & Bartels, 2014: 2259-2260).

4.3. Kent Hakkı

Güncel neoliberal kentleşmeye alternatifler üretmek için demokratik ilkelerin kullanılması çok büyük bir potansiyel taşımaktadır (Purcell, 2007: 200). Bu çerçevede çağdaş kentleşme ve radikal demokrasinin öngörülleri arasındaki ilişki eleştirel kuram çerçevesinde ele alınmakta ve demokrasi, adalet ve katılım sorunları tartışılmaktadır (Barnett, 2014: 1626). Kentsel neoliberalizmin neomarksist analizinde öne çıkan kent hakkı kavramı, adaletsizliğin artarak kentleştiğini öne sürmektedir. Küreselleşmeci neoliberalizm bakım, eğitim, konut, gayrimenkul pazarı, su ve refah hizmetleri gibi kentsel altyapılardan yararlanma biçimlerinin yeniden düzenlenmesi ile kentte bulunan insanları etkilemektedir. Kent hakkı tartışmaları, başta refah devleti hizmetleri ve işgücü piyasası düzenlemeleri gibi temel karar alma süreçlerinin bu süreçlere konu olanları dışlayarak kentsel ve bölgesel yönetim yapılarında yer bulduğunu göstermektedir.

Kolaylıkla anlaşılabilir ve sezgisel olarak ikna edici bir slogan olmak yanında kuramsal olarak karmaşık ve provokatif bir formülasyon niteliğini taşıyan kent hakkı (Marcuse, 2009: 189) üzerine tartışmanın başlangıcını, Fransız filozof Henri Lefebvre'in Kapital'in birinci cildinin yayınlanmasının yüzüncü yılında ve Mayıs 1968'de öğrenci ve işçi hareketlerinden hemen önce yazdığı Kent Hakkı (Le Droit à la Ville) isimli kitap oluşturmaktadır (Lefebvre, 2015). Lefebvre'in kent üzerine çalışmalarının ayırt edici yanı, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında kent çalışmalarında büyük önem verilen farklılık, toplumsal uyum ve kentin anlamı hakkındaki tüm sorulara, insanlık tarihinin yeni, sanayi sonrası kentsel gelişme aşamasını görerek geliştirdiği mekân kuramıyla devletin ve politik olanın halkın kenti kullanımını şekillendirmedeki rolünü bir kentsel söylem üzerinden göstermesidir (Katznelson, 1992: 96).

Lefebvre'e göre kent hakkı yerleşim, kullanım ve katılım haklarını içermektedir. Bu hem kentte yerleşme ve kentte var olma hem kapitalist birikimin sıradanlaştırıcı talepleri karşısında kenti yeniden tanımlama ve üretme anlamına gelmektedir (Vasudevan, 2015: 320; Tekeli, 2016: 322; Keleş&Mengi, 2017: 24-30). Kent hakkı; bilgi edinme, çeşitli hizmetleri kullanma, kullanıcıların kentsel alandaki aktivitelerin mekânı ve zamanına dair fikirlerini duyurabilme, kent merkezini kullanabilme hakkını kapsamakta (Marcuse, 2014: 55) ve kentte yaşayanların haklarını güçlendirici bir anlam kazanmaktadır (Akkoyunlu Ertan, 2008: 136-137; Uzunçarşılı Baysal, 2011: 44). Böylece kentleşme, toplumun ve gündelik hayatın sermaye tarafından dönüştürülmesi anlamına geldiğinden, Lefebvre, bu dönüşüme karşı koymak adına toplumsal ve politik eylem yoluyla haklar yaratma arayışına girmiştir (Mayer, 2014: 113). Lefebvre'in kent hakkı kavramı, kendi içinde çelişkili liberal-demokrat insan hakları listesine bir ek olarak değil, kökten farklı bir dünya hakkı olarak anlaşılmalıdır (Goonewardena, 2014: 149). Böylece kent hakkı talebi ahlaki bir boyut taşımakta, mevcut hukuk sisteminde hakkaniyet sağlayıcı bir hak olmanın yanında ve ötesinde daha yüksek bir düzlemde taleplerin tam olarak ve bütünüyle karşılanacağı daha iyi bir sistemi talep etmektedir (Marcuse, 2009: 193). Bu yaklaşım ayrıca Harvey (2013: 44) tarafından kent hakkına kolektif bir kimlik kazandıracak biçimde yorumlanmaktadır:

"Öyleyse şehir hakkı, şehrin barındırdığı kaynaklara bireysel veya kolektif erişim hakkından çok daha öte bir şeydir: Şehri gönlümüze göre değiştirme ve yeniden icat etme hakkıdır bu. Dahası bireysel değil kolektif bir haktır; çünkü şehri yeniden icat etmek kaçınılmaz olarak kentleşme süreçleri üzerinde kolektif bir gücün uygulanmasına bağlıdır. Kendimizi ve şehirlerimizi şekillendirmek ve yeniden şekillendirmek insan hakları içinde en değerli, fakat bir o kadar da ihmal edilmiş olandır."

Bu çerçevede kent hakkı küresel ölçekte dikkat çekici bir slogan haline de dönüşmektedir. Birleşmiş Milletler Habitat III konferansında 'herkes için kent' vizyonunun paylaşıldığı ve kimi ulusal ve yerel yönetimlerin düzenlemelerinde, politik deklarasyonlarında ve şartlarında kent hakkına atıfta bulunmasının vizyonun paylaşımı bağlamında dikkate değer olduğu vurgulanmaktadır (United Nations, 2017: 5). Bu konuda önemli örneklerden birisi 2005 yılında Brezilya'nın Porto Alegre kentinde düzenlenen Dünya Sosyal Forumu'nda kabul edilen Dünya Kent Hakkı Şartı'nın bir uygulaması niteliğinde olan Mexico City Kent Hakkı Şartı'dır. Kentin geleceği üzerine radikal bir vizyon içeren şartın; sürdürülebilirlik, demokrasi, hakkaniyet ve sosyal adalet ilkeleri etrafında biçimlendiği görülmektedir. Henüz bir temenniler listesi gibi görünmekle birlikte şart, kent hakkı çerçevesinde düşünsel gelişmelerin uygulamaya aktarılması çabalarını yansıttığından dikkate değerdir (Adler, 2017: 79-80). Kent hakkı lehine gelişmelerin siyasetin gündemine taşınmaması ve kurumsal olarak dayanaklarının oluşturulamaması, kent hakkını ahlaki ve hukuki bir tartışma olmaktan uzaklaştırmaktadır (Merrifield, 2017: 123). Bu açıdan kent hakkının uygulamayla ilişkilendirilmesi yenilenmiş yerel demokrasi kurgusuyla mümkün olabilir (Çankaya, 2018: 378). Yerel demokrasinin kurumsal boyutu bir süreç olarak kent hakkının tartışılması, tanımlanması ve düzenlemelere konu edilmesiyle kentsel yaşamda farklılıkların uyumunu güçlendiren bir başlangıç sağlayabilir. Dolayısıyla, kent hakkının kazanılması zorlu bir toplumsal mücadelenin sonucunda mümkün olabilecektir.

5. Sonuç

Güncel reform söyleminde, etkinlik/etkililik ve vatandaş katılımı arasındaki gerilim sürmektedir. Siyasi kurumların çevrelerinden koparılması faaliyetlere kamusal ilgiyi düşürmekte ve kamu ile sivil toplumun bağı koparmaktadır. İktidar muhalefete karşı biçimindeki siyasal kod toplumsal problemler karşısında yetersiz kalmaktadır (Haus & Sweeting, 2006: 283). Küresel etkiler özellikle büyük şehirlerde sosyolojik ve kültürel formlar üzerinde iletişim teknolojisi bağlamında sonuçlar üretirken, siyasetin işleyişi de bu dönüşümü tanımak ve uyarlanmak gereksinimi duymaktadır. Diğer taraftan bu dönüşüme bir yanıt niteliği taşıyan neoliberal kentleşme süreci kentlilerin gündelik yaşamlarına nüfuz etmekte ve hareket alanlarını daraltmaktadır. Farklılıkların toplumsal çözülmenin kaynağı haline gelmesi politik alanın kurumsal tasarımlarının yetersizliğine işaret etmektedir. Böylece temsil, katılım ve dolayısıyla demokrasi arasındaki bağlantı zayıflamaktadır. Bu koşullar altında yerel demokrasiyi neoliberal kentleşmenin baskın araçlarının ötesine geçerek yeniden kurgulamak gerekmektedir.

Lewis Mumford'un, "duygusal paylaşım, rasyonel iletişim, teknolojik ustalık ve her şeyden çok da dramatik temsil yoluyla hayatın bütün boyutlarını büyütme tarih boyunca kentin en yüksek görevi olmuştur. Bu hala kentin süregiden varlığının temelidir" (2013: 692) tespitinde somutlaşan yaklaşımla neoliberalizm sonrası demokrasi arayışında yerel yönetim, ağ demokrasi ve kent hakkı üzerine tartışmalar aracılığıyla farklılıklar içinden yeni ve güncel anlamıyla kentin yeniden kentte yaşayanların mekânı olmasına dönük çıkarımlar yapılabilir.

Yerel demokrasinin kurumsal boyutu temsili yerel demokrasi kurumları, kuralları ve uygulamalarıyla kentte yaşayanların gündelik yaşamının önemli bir parçası olmaya devam etmektedir. Siyaset, yerel düzeyde siyasi partiler aracılığıyla örgütlenmekte ve demokratik uygulamaların merkezini oluşturmaktadır. Ancak güncel neoliberal kentleşme projesinin yol açtığı kentsel yıkımın yerel demokrasinin kurumsal boyutu ile değerlendirilmesi ve eleştirilmesi yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda kent sorunlarına ilişkin farklı süreçlerin yerel demokrasi ile bağlantılı bir biçimde ele alınmasının yerel demokrasiye ilişkin endişeleri giderebilme potansiyeli taşıdığı görülmektedir.

Şüphesiz yerel yönetim sürecinin nasıl örgütleneceği ve bu sürece kimlerin katılacağı sorusu hala önemlidir. Ağ demokrasisi henüz sağlam bir zemin üzerinde inşa edilmiş değildir ve kapsamlı bir açıklamaya sahip olmaktan uzaktır. Kent hakkı ise felsefi gücü ölçüsünde uygulamaya aktarılamamıştır. Ancak bu kavramların kurumsal temsili yerel demokrasi mirası ile örtüşük bir sentezi üzerinde düşünmeye engel olmamalıdır. Kent hakkı perspektifinin yerel yönetim ile bileşimi yerel demokrasinin aktörleri kimlerdir sorusuna bir yanıt olma potansiyelini taşıırken, ağ demokrasi ve yenilenen liderlik anlayışının eklenmesi yerel demokraside farklılıkların uyumunu ve ortaklaşa çözümlerin kolaylaştırılmasını sağlayacaktır. Günümüzün iletişim teknolojisinin ulaştığı düzeyde bilginin akışkanlığı demokratik süreçlere dahil olmada geleneksel sınırları ortadan kaldırırken, neoliberal kentleşme politikalarının sebep olduğu kentsel alanın gerçek sahiplerinden uzaklaştırılması kent hakkı manifestosunu yerel demokrasinin yeni zemini haline getirmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada; yerel yönetim, ağ demokrasisi ve kent hakkı üzerine tartışmaların yerel demokrasinin kurumsal boyutu ile bütünleştirilmesi ve yerel demokrasinin güncel anlamının bu genişletilmiş perspektiften yola çıkarak bütüncül ve eleştirel bir temelde yeniden kurgulanması gerektiği ileri sürülmektedir.

Kaynakça

- Adler, D. (2017). The Fragmented City: Mexico City and the Right to the City Charter. İçinde *The Right to the City: A Verso Report* (pp. 79-87). London: Verso.
- Akkoyunlu Ertan, K. (2008). Kent Hakkı Üzerine Düşünceler. *Amme İdaresi*, 41(4), 125-141.
- Alada, A. (2008). Yerel Yönetim Anlayışındaki Değişimler ve Türkiye'deki Yansımaları. İçinde R. Günlü (Ed.), *Devlet ve Sermayenin Yeni Biçimleri* (ss. 269-301). Ankara: Dipnot.
- Barnett, C. (2014). What Do Cities Have to Do with Democracy. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(5), 1625-1643.
- Beaumont, J. & W. Nicholls (2008). Plural Governance, Participation and Democracy in Cities, *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), 87-94.
- Borja, J. & M. Castells (1997). *Local and Global: The Management of Cities in the Information Age*, London: Earthscan.
- Boudreau, J. (2003). Questioning the Use of 'Local Democracy' as a Discursive Strategy for Political Mobilization in Los Angeles, Montreal and Toronto. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(4), 793-810.
- Brenner, N. & N. Theodore (2002). Cities and Geographies of Actually Existing Neoliberalism, *Antipode*, 34(3), 349-379.
- Bussu, S. & K. P. R. Bartels (2014). Facilitative Leadership and the Challenge of Renewing Local Democracy in Italy, *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(6), 2256-2273.
- Castells, M. (2004). Informationalism, Networks, and the Network Society: A Theoretical Blueprint. In M. Castells (Ed.), *The Network Society: A Cross-cultural Perspective* (pp. 3-45). Cheltenham: Edward Elgar.
- Castells, M. (2009). *Communication Power*, New York: Oxford University Press.
- Copus, C. (2004). Directly Elected Mayors: A Tonic for Local Governance or Old Wine in New Bottles?, *Local Government Studies*, 30(4), 576-588.
- Conion, W. (2009). Recalls. In M. A. Genovese ve L. C. Han (Eds.), *Encyclopedia of American Government and Civics* (pp. 953-956), New York: Facts on File Inc.

- Çankaya, H. (2018). İnsan Haklarının Mekanı ya da Kent Hakkı. İçinde V. Erat v.d. (Eds.), *Quo Vadis: Kamu Yönetimi* (ss. 367-382), Ankara: Nika Yayınları.
- Erdar S. & N. İncioğlu (2015). Yerel Siyasette 2004'ten Beri Neler Oldu? İçinde P. U. Semerci vd. (Eds.), *Siyasetin Bilimi: İler Turan'a Armağan* (ss. 343-353), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gibson, B. (2007). Network Society. In M. Bevir (Ed.), *Encyclopedia of Governance* (pp. 605-606), London: Sage.
- Goonewardena, K. (2014). Teori ve Pratikte Mekan ve Devrim: Sekiz Tez. İçinde N. Brenner vd. (Eds.), *Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı* (ss. 131-154), İstanbul: Sel.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Ankara: Vadi.
- Guarneros-Meza, V. & M. Geddes (2010). Local Governance and Participation under Neoliberalism: Comparative Perspectives. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(1), 115-129.
- Güler, B. A. (2003). Yönetişim: Tüm İktidar Sermayeye. *Praksis*, 9, 165-192.
- Güneş, M. & T. Baykal (2010). 1980 Sonrası Dönüşümün Yerele Etkisi: Yeni Yerel Katılım Biçimlerinin Genel Bir Eleştirisi. *Toplum ve Demokrasi*, 4(8-9-10), 19-32.
- Hamamcı, C. (2010). Yerel Yönetimler ve Demokratikleşme Üzerine. İçinde İ. Ö. Sayan (Ed.), *Yönetim Üzerine* (ss. 313-319), Ankara: AÜSBF.
- Harvey, D. (2013). *Aş Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. (Çev. A. D. Temiz), İstanbul: Metis.
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*. (Çev. Aylin Onacak), İstanbul: Sel.
- Haus, M. & D. Sweeting (2006). Local Democracy and Political Leadership: Drawing a Map. *Political Studies*, 54 (2), 267-288.
- Haus, M. & J. E. Klausen (2011). Urban Leadership and Community Involvement: Ingredients for Good Governance. *Urban Affairs Review*, 47(2), 256-279.
- Katznelson, I. (1992). *Marxism and the City*. Oxford: Oxford University Press.
- Keleş, R. (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. 5. Baskı, İstanbul: Cem.
- Keleş, R. ve A. Mengi (2017). *Kent Hukuku*. Ankara: İmge.
- Kiriş, H. M. ve H. Gül (2008). Türkiye'de Siyasal Eğilimlerin Dönüşümü: Yerel Seçimler Bağlamında Bir Çözümleme. *Amme İdaresi*, 41(2), 101-129.
- Kocaoğlu, M. (2015) *Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür*. Konya: Çizgi.
- Kratke, S. (2014). Cities in Contemporary Capitalism. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(5), 1660-1677.
- Leach, S. (2006). *The Changing Role of Local Politics in Britain*. Bristol: The Policy Press.
- Lefebvre, H. (2015). *Şehir Hakkı*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Sel.
- Low, M. (2004). Cities as Spaces of Democracy: Complexity, Scale and Governance. İçinde C. Barnett & M. Low (Eds.), *Spaces of Democracy: Geographical Perspectives on Citizenship, Participation and Representation* (pp. 129-146). London: Sage.
- Magnusson, W. (2014). The Symbiosis of the Urban and the Political. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(5), 1561-1575.
- Marcuse, P. (2014). Hangi Kent, Kim(ler)in Hakkı? İçinde N. Brenner vd. (Eds.), *Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı* (ss. 47-71), İstanbul: Sel.
- Marcuse, P. (2009). From Critical Urban Theory to the Right to the City, *City*, 13(2-3), 185-197.
- Mayer, M. (2014). Toplumsal Kent Hareketlerinde Kent Hakkı. İçinde N. Brenner vd. (Eds.), *Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı* (ss. 100-130). İstanbul: Sel.
- Merrifield, A. (2015). *Karşılaşma Siyaseti*. (Çev. S. Torlak). İstanbul: Tekin.
- Merrifield, A. (2017). *Yeni Kent Sorunu*. (Çev. D. Toprak & C. Akyos). İstanbul: Tekin.

- Miller, W. L., M. Dickson & G. Stoker (2000). *Models of Local Governance: Public Opinion and Political Theory in Britain*. London: Palgrave Macmillan.
- Mumford, L. (2013). *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği*. (Çev. G. Koca & T. Tosun), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı.
- Orhan, G. ve L. Yalçın (2015). Ağlar, Yönetişim ve Ağ Yönetişimi: Tarihsel ve Kavramsal Bir Değerlendirme. İçinde Ö. Köseoğlu & M. Z. Sobacı (Eds.). *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları: Yeni Kamu İşletmeciliği ve Ötesi* (ss. 171-204). Bursa: Dora.
- Paddison, R. (2013). Local Democracy in the City. In M. Pacione (Ed.). *Progress in Political Geography* (ss. 216-242), Oxon: Routledge.
- Peck, J. & A. Tickell (2007). Conceptualizing Neoliberalism, Thinking Thatcherism. In H. Leitner v.d. (Eds.). *Contesting Neoliberalism: Urban Froniters* (ss. 26-50), New York: The Guilford Press.
- Purcell, M. (2007). City-Regions, Neoliberal Globalization and Democracy: A Research Agenda, *International Journal of Urban and Regional Research*, 31(1), 197-206.
- Sam, N. ve R. Sam (2016). İktidarın Ağları ve Ağların İktidarı Arasında Sıkışan Mekânlar. İçinde M. S. Tümtaş v.d. (Eds.). *Kente Dair* (ss. 142-155). İstanbul: Bağlam.
- Schiller, T. (2011) Local Direct Democracy in Europe: A Comparative Overview. In T. Schiller (Ed.). *Local Direct Democracy in Europe* (ss. 9-29). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Sennett, R. (2010). *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*. (Çev. T. Birkan). İstanbul: Metis.
- Sisk, T. (2001). *Democracy at Local Level: The International IDEA Handbook on Participation, Representation, Conflict Management and Governance*. Stockholm: International IDEA.
- Steyvers, K. (vd.). (2008). Introduction: From Princeps to President? Comparing Local Political Leadership Transformation. *Local Government Studies*, 34(2), 131-146.
- Sweeting, D. & C. Copus (2013). Councillors, Participation and Local Democracy. In B. Egner v.d. (Eds.). *Local Councillors in Europe* (ss. 121-137). Wiesbaden: Springer.
- Tekeli, İ. (2016). *Yerleşmeler İçin Temsil Sorunları ve Strateji Önerileri*, Ankara: İdealkent.
- Teles, F. (2014). Facilitative Mayors in Complex Environments: Why Political Will Matters. *Local Government Studies*, 40(5), 809-829.
- United Nations (2017). *New Urban Agenda*. Quito Declaration on Sustainable Cities and Human Settlements for All. Quito: UN Habitat.
- Erişim Tarihi: 21.03.2018, <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>
- Uzunçarşılı Baysal, C. (2011). Kent Hakkı Yeniden Hayat Bulurken. *Eğitim Bilim Toplum*, 9(36),31-55.
- Vasudevan, A. (2015). The Autonomous City: Towards a Critical Geography of Occupation. *Progress in Human Geography*, 39(3), 316-337.
- Wirth, L. (1937). Localism, Regionalism and Centralization. *The American Journal of Sociology*, 42(4), 493-509.
- Wolman, H. (1995). Local Government Institutions and Democratic Governance. In D. Judge, G. Stoker & H. Wolman (Eds.). *Theories of Urban Politics* (ss. 135-159), London: Sage.